

For citation / Atf için:

POLAT, İ. (2024). Doğum öncesi dini eğitimin imkânı. *Kastamonu İnsan ve Toplum Dergisi – KİTOD* 2(4), 411-438. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14234549>, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kitod>

Dini eğitimin doğum öncesi boyutu

Prenatal dimension of religious education

İsmail POLAT

Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Öğretmen, Atatürk Ortaokulu, Kırıkkale, Türkiye

E-mail: ipolat09@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-5744-7362

Makale Türü / Article Type:

Araştırma Makalesi / Research Article

Gönderilme Tarihi / Submission Date:

20/09/2024

Revizyon Tarihleri/Revision Dates:

21/10/2024 (Major r.), 14/11/2024 (Minör r.), 18/11/2024 (Minör r.)

Kabul Tarihi / Accepted Date:

25/11/2024

Etik Beyan/ Ethics Statement

- ✓ Makale için etik onay alınmamıştır. Yazar, çalışmanın etik kurul onayına tabi olmadığını beyan eder.
- ✓ Ethical approval was not obtained for this study. The author declares that the study is not subject to ethics committee approval.

Araştırmacıların çalışmaya katkısı/ Researchers' contribution to the study

Yazarın katkısı: Makaleyi yazdı, verileri topladı ve sonuçları analiz etti/raporladı (% 100).

Çıkar çatışması/ Conflict of interest

Yazar bu çalışmada olası bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

The author declares that there is no potential conflict of interest in this study.

Benzerlik/ Similarity

Bu çalışma iThenticate programında taranmıştır. Nihai benzerlik oranı % 4'tür.

This study was scanned in the iThenticate program. The final similarity rate is 4 %.

Dini eğitimin doğum öncesi boyutu

Öz

Anne rahmindeki sır perdesi aralandıkça ve bu alandaki çalışmalar arttıkça çocuk eğitiminde bu dönemin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu dönemde bebeğin fiziksel ve zihinsel gelişiminin sağlıklı olması, anne babaların en çok ilgilendiği konuların başında gelmektedir. Çocuklarının zeki ve sağlıklı olmasını istemek elbette anne babaların en önemli hakkıdır. Ancak aynı zamanda çocukların ruhsal (duygusal ve manevi) gelişiminin sağlıklı olmasını istemek de çok önemlidir. Rahimdeki bebekler, belirli duyum yeteneklerine sahiptir ve sesli, dokunmalı, görsel uyarıma karşı tepki vermektedir. Bu nedenle, her anne ve babanın çocuk daha anne karnında iken, duygusal ve manevi gelişimleri açısından onları bir rahim eğitimine tabi tutmak için doğum öncesi dikkat etmeleri gereken önemli görevler bulunmaktadır. Bu görevlerin önemi konusunda, anne ve baba adaylarının gösterecekleri hassasiyet, dünyaya gelecek bebeğin zihinsel ve ruhsal gelişimi konusunda olumlu bir katkı sağlayabileceği gibi onun ahlaklı, terbiyeli ve dindar olmasında da önemli bir rol oynayabilir. Bu nedenle anne babalar, daha anne karnında iken çocuğu için her türlü eğitsel tedbiri almalı ve bu eğitimi sağlayacak çevresel etkileri, doğumdan sonraki dindarlık bilincinin oluşma sürecine etkisini göz önünde bulundurarak belirlemelidir. Bu çalışma, doğum öncesi dönemde anne rahminde gerçekleşmesi muhtemel olan ruhsal ve manevi eğitimin imkanını tartışarak nasıl gerçekleşebileceğini ele almaktadır. Doğum öncesi dönemde, anne rahmindeki bebeğin ruhsal ve manevi gelişimi ve potansiyeli, doğru eğitim yaklaşımlarıyla nasıl desteklenebileceği, anne babanın bu süreçteki rolü ve etkileri makalenin ana konularını oluşturmaktadır. Konuyla ilgili akademik kaynaklarda ve yayınlarda literatür taraması yapılarak elde edilen bilgilerin analiz edilmesiyle hazırlanan bu çalışma, anne rahmindeki çocuğun din eğitimine ilişkin pratik bir katkı sunması açısından önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Doğum öncesi dönem, Doğum öncesi dönemde anne baba rolü, Doğum öncesi dönemde dini eğitim, Ruhsal gelişim.

Prenatal dimension of religious education

Abstract

As the mystery of the mother's womb is revealed and studies in this field increase, it becomes clear how important this period is in child education. During this period, the healthy physical and mental development of the baby is one of the most important issues that parents care about. Of course, it is the most important right of parents to want their children to be smart and healthy. However, it is also very important to want the spiritual (emotional and spiritual) development of children to be healthy. Babies in the womb have certain sensory abilities and respond to vocal, tactile and visual stimulation. For this reason, there are important duties that every mother and father must pay attention to before birth in order to subject the child to a womb education in terms of their emotional and spiritual development while they are still in the womb. The sensitivity shown by expectant mothers and fathers regarding the importance of these duties can make a positive contribution to the mental and spiritual development of the baby to be born, and can also play an important role in his/her being moral, well-mannered and religious. For this reason, parents should take all kinds of educational measures for their children while they are still in the womb and determine the environmental influences that will provide this education, taking into account their impact on the process of formation of religiosity awareness after birth. This study discusses the possibility of spiritual and spiritual education that is likely to take place in the mother's womb during the prenatal period and how it can be realized. The main topics of the article are the spiritual and spiritual development and potential of the baby in the mother's womb during the prenatal period, how it can be supported with the right educational approaches, and the role and effects of the parents in this process. This study, which was prepared by analyzing the information obtained by conducting a literature review in academic sources and publications on the subject, is considered important in terms of making a practical contribution to the religious education of the child in the womb.

EXTENDED ABSTRACT

As the mystery of the mother's womb is revealed and studies in this field increase, it becomes clear how important this period is in child education. During this period, the healthy physical and mental development of the baby is one of the most important issues that parents care about. Of course, it is the most important right of parents to want their children to be smart and healthy. However, it is also very important to want the spiritual (emotional and spiritual) development of children to be healthy. Babies in the womb have certain sensory abilities and respond to vocal, tactile and visual stimulation. For this reason, there are important duties that every mother and father must pay attention to before birth in order to subject the child to a womb education in terms of their emotional and spiritual development while they are still in the womb. The sensitivity shown by expectant mothers and fathers regarding the importance of these duties can make a positive contribution to the mental and spiritual development of the baby to be born, and can also play an important role in his/her being moral, well-mannered and religious. For this reason, parents should take all kinds of educational measures for their children while they are still in the womb and determine the environmental influences that will provide this education, taking into account their impact on the process of formation of religiosity awareness after birth. This study deals with the principles and quality of spiritual and spiritual education that takes place in the mother's womb during the prenatal period. The main topics of the article are the spiritual and spiritual development and potential of the baby in the mother's womb during the prenatal period, how it can be supported with the right educational approaches, and the role and effects of the parents in this process. In this study, it is aimed to obtain systematic and regular information about the factors that may affect the prenatal education process by investigating the relationship between the child in the womb and the parent. This study, prepared by analyzing the information obtained by conducting a literature review in academic sources and publications on the subject, is considered important in terms of providing practical value regarding the religious education of the child in the womb.

The following conclusions were reached in this study. Education begins before birth and continues throughout life. It can even be said that it should be started long before conception. Parental responsibility in education begins before birth and continues after birth. For this reason, parents need to see themselves as their children's main teachers, raise them and have sufficient equipment regarding all aspects of the baby's development process before birth. Parental responsibility is not limited to meeting the child's physical needs, but should also include focusing on his or her spiritual, emotional and spiritual development. Long before the sperm and egg meet, the baby's behavior, what is good and what is bad for him, his mother's behavior, his clothing, his psychological state, his spirituality, all the food he eats, drinks and takes; The earlier and later attitudes of the mother and father are important factors in his development. Because the child accepts all these influences presented to him and makes them a part of his own nature and structure, and since the child's subconscious is active, he processes these contributions of the mother as "information". Shaping and shaping the baby's spiritual world during the nine-month period in the womb is a very important event. With the conscious care of the parents before birth and/or by creating the desired environmental conditions, the child can be better raised and developed in the desired field (aspects such as art, science, religion, language). This also applies to the child's religious education. For this reason, it is too late to wait until after birth for child religious education. It should start from the moment the baby enters the mother's womb and continue after birth. The main purpose of prenatal religious education is to reach the subconscious of this little human model, whose senses we know are open, and to prepare the desired environments that will enable him to orient himself towards good by associating with the learnings in the world in which he will be born and with whom he interacts while in the womb. For this reason, educating the ability to turn to good in nature with the dhikrs or reminders of the prophetic revelation sent down to the prophets will ensure the positive formation and development of the sense of religion in the child. Thus, the child will continue this positive tendency after birth and will live a happy life without conflicting with the creator.

Keywords: Education, Prenatal period, Parental role in the prenatal period, Religious education in the prenatal period, Spiritual development.

GİRİŞ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda dünyamızda bilim-teknoloji ve tıp alanında baş döndürücü gelişmeler olmuştur. En heyecan verici gelişmelerden biri de tıp teknolojilerinin, anne

karnındaki bebeğin daha embriyo halindeyken başladığı yolculuğunu adım adım takip edebilme imkânını bizlere sunmasıdır. Yeni ultrason görüntüleme tekniklerinin icat edilmesiyle artık anne rahmindeki sır perdesi aralanmış, üç ve dört boyutlu olarak anne rahmini görebilme imkânı, doktorların, anne ve babaların, anne karnındaki bebeğin olağanüstü gelişim evrelerini ve bu gelişim evreleri ile annenin vücudunun uyumu arasındaki direkt ilişkiyi canlı ve etkileyici bir biçimde takip edebilmesini sağlamıştır. Bunun yanında, yapılan bazı bilimsel çalışma ve uygulamalarla da bebeğin anne rahminde geçirdiği yaşantıların, maruz kaldığı biyolojik ve psikolojik hadiselerin onun fiziksel ve ruhsal gelişimi üzerindeki etkilerinin neler olduğu tespit edilmiş ve bebeğin rahimdeki hayatı ile ilgili olarak bir takım yeni bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgulara göre her bir hücrede birçok sığa sahip düşünün, algılayan, öğrenen, acı çeken ve eğitilebilen bir insan bünyesinin bulunduğu tespit edilmiş ve bebeğin rahimde yaşadığı deneyimlerin, aldığı uyarıcıların onun hayatı üzerindeki etkileri gözlemlenmiştir (Tallack, 2007; Green vd., 2010). Bu çerçevede dokuz aylık sürede bebeğin oluştuğu andan itibaren dış dünyayı algılayabildiği; çevreden gelen etkileri ve annesinin aklındaki her şeyi hissedebildiği; kalbinde ve ruhunda bulunan duygu ve düşünceleri, idealleri kaydedebildiği; daha doğmadan annesinin sevdiği, sevmediği şeyleri, korkularını, hobilerini, fobilerini, özetle davranış ve kişilik özelliklerinin çoğunu anne rahminde almaya başladığı kabul edilmiştir (Partanan vd., 2013; Mennella vd., 2001). Üstelik çevresel etkilerin (uyaranlar) kontrol altına alınmasıyla da çocuğun din, bilim, sanat, dil gibi alanlarda daha iyi geliştirilebileceği iddia edilmiştir. Sözelimi yapılan bir çalışmada doğum öncesinde eğitilen çocukların, eğitim almayan çocuklara oranla beyin hücrelerinin ve hücreler arası nöron bağlarının daha fazla olduğu tespit edilmiş ve öğrenmelerin anne karnında iken başladığı tezi savunulmuştur (Yılmaz, 2004, s. 11). Hatta koşullanma yöntemiyle anne karnındaki bebeğin ilgisinin belirli alanlarda arttırılabileceği ve uzun süreli belleğinin oluşturulabileceği ileri sürülmüştür (Tallack, 2007, s. 12). Başka bir araştırmaya göre de hamileliğin ikinci döneminde sürekli yabancı dil konuşan ve dinleyen annenin çocuğunun o dile kolayca hâkim olduğu; matematik, fizik gibi bilimlerle ilgilenen annenin de çocuğunun bu alanlarda daha başarı gösterdiği tespit edilmiştir (Uzunay, 2013, s. 12). Böylece yakın zamana kadar, doğumla birlikte öğrenme sürecinin başladığı iddiaların aksine günümüzde bebeklerin belirli bir “çekirdek bilgi” ile dünyaya geldiği ve bu bilginin etkilerinin hayat boyu devam ettiği artık kabul edilmektedir (Esin, 2011, s. 19). Bu bilgiler ışığında meseleye bakıldığında çocuk eğitiminin, çocuk varlık sahnesine çıkmaya başladığı andan itibaren başlaması gerektiği söylenebilir.

Bilimsel verilerin yanı sıra Kur'an-ı Kerim'de de eğitimin doğum öncesi başladığını gösteren güçlü kanıtlar bulunmaktadır. Araf sûresinin 172. ayetinde şöyle buyrulur:

“Hani Rabbin, Âdemoğullarından onların bellerinden soylarını dışarı aldı ve “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” diyerek kendilerini birbirine şahit tutmuştu da onlar da “Evet şahidiz” demişlerdi. Allah kıyamet günü şöyle diyemeyesiniz diye bunu böyle yaptı; “Bizim bundan haberimiz yoktu.”

Bu ayet, insanın daha tek bir hücre iken yaratıcısı ile ilişki kurduğunu ve onunla bir anlaşmaya vardığını göstermektedir. *Elest Misaki* diye de bilinen bu anlaşma, aynı zamanda insanları yarattıktan sonra kenara çekilmeyen, başıboş bırakmayan, yarattıklarına merhametinin, adaletinin ve şefkatinin bir kanıtı olarak sürekli yol gösteren Rabbimizin hidayete elverişli kılan ilk antlaşması olduğu da belirtilmiştir (Dodurgalı, 2010, s. 82). Bu ayete baktığımız zaman ayetteki en önemli hususun, ilk vahyin, ilk muhatap oluşun bu ayete göre daha tek hücre halinde iken ve/ya daha anne karnına düşmeden başlamış olmasıdır. Babaların bellerinden alınır alınmaz ilahi vahye muhatap olan insanoğlunun Rabbiyle bu ilk tanışması onun tüm hücrelerine, tüm bedenine manevi kişiliğine yansımıştır. Yaratıcı olan yüce eğitici, onları yarattıktan hemen sonra: “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” diye soruyor. O da yüce Allah'ın ilâh olduğunu kabul ediyor. Her çeşit noksan sıfattan münezzeh olan Allah'a kulluk yapacağını belirtiyor. Yüce Allah'ın birliğine şahitlik ediyor. Buna göre, “her bir hücrede bir hayat, gizli bir yetenek ve birçok sığara sahip bir insan bünyesi vardır. Hücrede var olan bu insan bünyesi, karanlık varlığın kalbinde gizli bulunan şeklini alması için gelişme ve ortaya çıkma izni beklemektedir. Bilinen varlık sahnesine çıkmadan önce kesin söz veriyor, antlaşma yapıyor. Kur'an bu gerçeği on dört asır önce dile getirirken bilim, daha yeni yeni insanın bir tek hücre iken, bireyin tüm özelliklerini içinde gizleyen ve bütün hayatını kuşatan bir şifre niteliğindeki genlerin olduğunu açıklamaktadır.” (Kutup, 1991, ss. 452-453). Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de insanın fitrat üzere yaratıldığı (Rum, 30/30), fitratında iki zıt eğilimi (iyiye ve kötülüğe yönelme) birlikte taşıdığı belirtilmiştir (Şems, 9/7-10). İnsanoğlunun fitrat üzere yaratılmış olması, hayatında hidayet üzere kalması için bir teminat değildir. Bu nedenle, Kur'an'da birer emanet olarak belirtilen çocukların, varlık sahnesine çıktığı andan itibaren eğitilmeleri gerekmektedir (Enfâl, 8/28). Anne babaların bu konuda alacağı tedbirlerin asıl amacı, insan fitratındaki kötüye yönelimi kontrol altında tutmak ve onunla nasıl baş edileceğine ilişkin yol göstermek olmalıdır. Aksi halde fitratına ve ailesine yabancılaşan, şirkten, çelişkilerden yakasını kurtaramamış nesillerle karşı karşıya kalma riski ortaya çıkabilir. Bu nedenle akla şu sorular gelmektedir: Doğum öncesi bebeğin din eğitiminde anne rahmi bir başlangıç noktası olarak kabul edilebilir mi? Eğer kabul edilirse bu

eğitimin mahiyeti ve amacı nedir? Temel unsurları, ilkeleri nelerdir? Bu eğitimin yapılabileceği bilimsel ve pratik bir model var mıdır? Çocukları salih birer evlat olarak yetiştirmek için alınması gereken tedbirler nelerdir? Bu dönemde sağlanan çevresel etkilerin doğum sonrasında çocuğun dini duygusunun pozitif gelişiminde etkisi var mıdır?

Bu makale, bu sorulara cevap vermeye çalışmaktadır. Bu çerçevede öncelikle doğum öncesi din eğitiminin mahiyeti, ardından da bu eğitimin keyfiyeti üzerinde durulmaktadır. Böylece, anne karnındaki çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onun ilk öğretmenleri olan anne ve babanın çocuğun dini duygusunun pozitif gelişimindeki (iyiliğe yönelme eğilimindeki) rollerini vurgulamayı amaçlayan bu makale alan yazına pratik bir katkı sağlamakla önemli görülmektedir.

Doğum Öncesi Dini Eğitimin Mahiyeti

Temelde bir yönlendirme ve yetiştirme faaliyeti olan eğitim, insan ile birlikte var olan sosyal bir olgudur. Anne baba ve çocuğun olduğu her yerde eğitim faaliyeti de var olmuştur. (Bilhan, 1986, s. 13; Öztürk, 1983, s. 12; Bilgiseven, 1987, ss. 13-16). Doğum öncesi eğitimin temel unsurları, anne, baba ve çocuk olmak üzere üç ana bileşenden oluşmaktadır. Ancak doğum öncesi dönemde annenin çocuğun eğitimindeki rolü, çocuğun gelişimiyle ilgili temel unsurların anne karnında şekillenmeye başlaması nedeniyle hayati bir öneme sahiptir. Bu dönemde annenin üstlendiği görevler, çocuğun gelecekteki sağlığını, fiziksel, zihinsel, ruhsal ve manevi halini önemli ölçüde etkileyebilir. Kuşkusuz babalara da büyük görevler düşmektedir. Anne rahmindeki bebek, anne sesini çok çabuk anlayan ardından babayı ve annenin içinde bulunduğu her ortamı algılayan, anlayan, düşünen ve öğrenen bir birey olarak kabul edilebileceği için doğum öncesi eğitimde baba da önemli bir unsur olarak değerlendirilmelidir (Yılmaz, 2004, s. 44).

Bilim adamları, rahimdeki bebeklerin belirli duyum yeteneklerine sahip olduklarını, sesli, dokunmalı, görsel uyarıma karşı tepki verdiklerini yaptıkları bilimsel çalışmalarla ortaya koymuştur. Ayrıca anne karnındaki çocuğun annesinin her türlü duygu, düşünce ve uğraşısına tepki verdiği de belirtilmiştir (Uzunay, 2013, s. 12). Buna göre bebek henüz anne karnındayken annesinin duygusal durumları, heyecanları ve uğraşları (sanat, bilim, dil vb.) gibi çeşitli faktörlerden etkilenebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında bebeğin bu dönemi, onun dini eğitimi açısından bir fırsata dönüştürülebilir. Başka bir ifade ile doğum öncesi dönemde bebeğin duyularının ruhsal ve fiziksel gelişimi bilgisine sahip bilinçli anne ve baba adaylarının, dünyaya gelmesi mukadder olan çocuklarını bir takım dini-manevi uyarımlarla bir din eğitimine tabi tutmaları ve onu din konusunda geliştirmeleri veya yetiştirmeleri

mümkündür. Bu çerçevede bir tanım yapmak gerekirse, doğum öncesi din eğitimi, çocuğun doğum sonrası hayatında dindar ve ahlaklı olabilmesini (iyiye yönelimini) sağlamak amacıyla anne ve babanın bilinçli dini-manevi uyarımlarla(ortamlar) doğum öncesi onunla yaptığı etkileşimlerin tamamı olarak tanımlanabilir.

Şüphesiz formal öğrenmelerimiz anlamlı bir amaç doğrultusunda planlı ve programlı yaşantılar yoluyla gerçekleşir (Başaran, 1984, s. 19). Fakat yapılan araştırmalarda doğum öncesi, bebeği herhangi bir takvime, tabloya ve/ya bir öğretim programına tabi tutmaktan çok, bebeğin doğum öncesi öğrenmeleri ile doğum sonrası öğrenmeleri arasında çağrışım yapabilmelerini sağlayacak etkileşimlerden bahsedilmektedir. Buna göre bilinçaltı sürekli aktiftir ve öğrendiklerimizin tamamı bilinçli olarak öğrendiklerimizden çok daha fazladır. Sözgelimi sevmediği halde popüler olan bir şarkıyı bilmediğini düşünen bir kimse, bir anda kendisini bu şarkıyı tüm sözleri ile beraber mırıldanırken bulabilir (Esin, 2011, s. 20). Bunlar her öğrendiğimizi bilinçli olarak öğrenmediğimizi göstermektedir. Bu korunaklı kesede yaşarken bile bebeğin fiziksel, nörolojik, zihinsel, ruhsal ve anatomik gelişimi etkilenmektedir ve annenin bilinçli özeniyle bebeğin bütün bu alanlarda daha sağlıklı olması sağlanabilir (Greene vd., 2010, s. 21). Buradaki asıl amaç, duyularının açık olduğunu bildiğimiz bu küçük insanın bilinçaltına ulaşmaktır.

Yapılan çalışmalarla çevresel şartların kontrol altına alınmasıyla anne karnında eğitilen bir bebeğin doğduktan sonra dünyaya ilişkin algılarının daha keskin ve daha anlamlı olduğu görülmüştür (Partanan vd., 2013). Bebeklerin bu gelişiminde iki faktörün öne çıktığı görülmüştür. Birincisi bebeğin anne rahmindeki sinir sistemi ve duyu organlarının fiziksel olgunlaşması, ikincisi ise yaşadıkları çevre içinde deneyim kazanmalarınıdır. Çalışmalarda belirtildiğine göre bebekler anne karnında iken iç ve dış çevrelerindeki bir dizi ses, koku ve tat ile olan yaşantıları sonucu nesnelere ve insanlar hakkında pek çok şey öğrenirler ve algıları, anılarından birikimlerle gittikçe artan şekilde zenginleşir (Tallack, 2007; Greene vd., 2010; Keskin, 2011; Esin, 2011). Bu nedenle doğum öncesi bebek eğitiminde benimsenecek modelin, varlığında ruhsal bir boyut olduğunu ve karakterinin biçimlendiğini düşündüğümüz bebeğin, bu gizil (ruhsal) potansiyelini kullanarak doğacağı dünyada iyiye yönelimini sağlayacak istendik (dini manevi uyarımlar aldığı) çevreler oluşturmaya dönük olması gerektiği söylenebilir. Zira çevre ile bebek arasında bir alışveriş vardır. Bebek çevreden aldığı uyarımlarla yoğrulur ve oluşur (Keskin, 2011, s. 36). Çocuk sadece çevreden etkilenmemektedir. Aynı zamanda çevreyi de kendisinin bir parçası haline getirmektedir. Bu yolda gösterdiği çabalar, onun kişiliğinin bütünleşmesine de katkı sağlamaktadır. Böylece anne babaların bilinçli özeniyle verilmiş istendik uyarımlar sonucu rahimde yaşadığı

deneyimlerin aracılığıyla bebek hem zekâsını hem de fiziksel ve ruhsal yeteneklerini geliştirebilir (Tallack, 2007, ss. 126-128).

Doğum Öncesi Dini Eğitimin Keyfiyeti

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşıldığı üzere anne babaların bilinçli özeniyle oluşturulacak ve/ya hazırlanacak ortam ile doğum öncesi din eğitimi arasında sıkı bir bağın olduğu söylenebilir. Bu çerçevede doğum öncesi din eğitiminin keyfiyeti için dikkat edilmesi gereken faktörleri doğum öncesi ilkesel ve eğitime ve biçimlendirme şeklinde iki kategoride inceleyebiliriz.

Doğum Öncesi İlkesel Faktörler

Eğitimin her çeşidinde ve alanında göz önünde bulundurulması gereken birtakım ilkeler bulunmaktadır. Eğitim sürecinde yapılan tercihler, verilen kararlar, kurulan dengeler bunların ışığında oluşturulur. Onun için her türlü eğitim faaliyetinde bunların muhakkak bilinmesi ve göz önünde bulundurulması gerekir. Doğum öncesi din eğitiminde de göz önünde bulundurulması gereken birtakım tedbirler bulunmaktadır. Doğum öncesi din eğitimi için birer ilke olarak değerlendirdiğimiz bu tedbirleri, eş seçimi, bilgi sahibi olmak, sevgi, şefkat ve aile ortamı, dua, maneviyat, tevekkül ve teslimiyet şeklinde sıralayabiliriz.

Eş Seçimi

Doğum öncesi din eğitiminde eş seçimi önemli bir ilke olarak değerlendirilebilir. Zira eş seçimi, çocuğun her türlü eğitiminden sorumlu aile kurumunun sağlam temeller üzerine kurulmasının yanı sıra çocuğun anne babasından alacağı birtakım kalıtsal özellikler açısından da büyük önem arz etmektedir. Bu açıdan bakıldığında doğum öncesi din eğitiminde eş seçimini öne çıkaran iki önemli husus bulunmaktadır. Bunların ilki kalıttır. Bir insanın gelişim boyutlarının, dünyaya gelmesine neden olan ilk hücre tarafından önemli derecede belirlendiğini gösteren kalıtım olayının, çocuk eğitimi için göz önünde bulundurulmasının hem mümkün hem de gerekli olduğu söylenebilir. Eş seçimini önemli kılan bir diğer husus ise onun sahip olduğu eğitim ve kültür çevresidir. Bir kimse eşini seçerken onun eğitimine ve yetiştiği kültür çevresine dikkat etmelidir. Zira bir yönüyle kalıtımın ürünü olan insan, diğer yönüyle de eğitim ve içinde bulunduğu çevrenin ürünüdür (Erdem ve Akman, 2001, s. 16). Bu nedenle çocuğun terbiyesinden birinci derecede sorumlu olan anne baba, evlenmeden önce eşini seçerken titiz davranma zorunluluğunu hissetmelidir. Eş seçiminde titiz davranmak ailenin devamını sağlayacağı gibi doğum öncesi çocuğun eğitiminde de çok önemli olan mutlu bir aile ortamının sürekliliğini sağlayabilir.

Bilgi Sahibi Olmak

Çocuk eğitimi, hem eğitim hem de çocuk gelişim alanında başlı başına bir bilgi birikimini gerektirir. Öte yandan anne baba olmak öyle sıradan bir olay olarak da görülmemelidir. Anne baba olmak aktif bir öncelik olarak seçilmelidir. Bize göre iyi anne baba olmak bu önceliğe önem vermekle mümkün olabilmektedir. Bu da pasif ebeveynlik tutumundan vazgeçmeyi ve doğum öncesi çocuğun eğitimiyle ilgili mutlaka doğru bilgilere sahip olmayı gerektirir. Çocukların kişiliği, zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimi anne rahminde geçirdiği dönem temel olmak üzere özellikle altı yaşa kadar çok önemlidir (Tallack, 2007). Ayrıca bu yıllar çocuğun gelecekteki yaşamı için de çok önemlidir. Bu nedenle çocuğun sonraki gelişim dönemlerine temel olan doğum öncesi dönemde çocuğu, gelişim özellikleri ile birlikte tanımak, bilmek ve gerekli ortamları hazırlayarak onun gelişimine katkı sağlamak, onun geleceği açısından önem arz etmektedir. Bu açıdan daha doğmadan, anne babaların çocuklarının gelişim özelliklerine dair bilgi sahibi olması büyük önem taşımaktadır.

Sevgi, Şefkat ve Aile Ortamı

Sevgi ve şefkat annenin en büyük derinliği olarak kabul görmektedir. Bu nedenle insanı eğitmede temel bir ilke olarak değerlendirilmektedir. Çocuğun zihinsel ve ruhsal açıdan sağlıklı gelişimi için sevgi şarttır. Sevgi hormonal bir durum olduğu için özellikle doğum öncesi çocuğu etkilemede çok büyük bir öneme sahiptir. Annenin hamileliği esnasında çocuğuna karşı sevgisiz kalması, doğduktan sonra hem çocukta hem de annenin kendisinde bir takım ruhsal sorunlara yol açabilir (Tunç, 1998, ss. 222-224). Bu nedenle bebeğin güçlü bir kişilik yapısına sahip olabilmesi için ona “seni seviyorum” mesajını sürekli göndermek gerekir. Bebekle rahim ortamında ilgilenmek ve onu sevmek güven duygusunun temelini oluşturur. İyimserlik, samimiyet, sorumluluk ve insanlara karşı olumlu hisler taşımak güvenin doğal sonuçlarıdır. Araştırmalarda annenin bebeğe karşı sevgi, şefkat ve merhamet duygusundan mahrum olmasının daha doğmadan onun için uygunsuz bir ortamın oluşmasına neden olduğu belirtilmiştir (Dodurgalı, 2010, s. 194). Ayrıca aile içindeki ortamın uyum, sevgi ve güven duygularına dayalı olmasının da bebek eğitimi için çok önemli olduğu inkar edilemez. Annenin aile ortamındaki etkileşimden doğrudan etkilendiği unutulmamalıdır. Zira bu etkinin annede oluşturduğu duygu ve düşünce hormonlar vasıtasıyla olduğu gibi bebeğe de geçmesi mümkündür.

Dua

Dua doğum öncesi ve sonrasında devam eden ve Batı eğitim sisteminde bulunmayan önemli bir ilke olarak değerlendirilebilir (Bayraklı, 2005, ss. 174-177). Buna göre büyük bir sabır ve

hassasiyet gerektiren çocuk eğitiminde anne baba aciz kaldığı durumlarda ilahi yardımı istemek durumunda kalmaktadır. Kur'an'da birçok peygamberin bu metodu kullandığı görülmektedir. Örneğin Hz. Âdem eşi ile birlikte, hanımı gebe kalınca fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı bir evlat vermesi için yüce Allah'a şu şekilde dua etmişlerdir:

“... Eğer bize kusursuz (bedenen ve manen sağlıklı) bir çocuk verirsen, kesinlikle şükredenlerden olacağız.” (Araf, 7/189).

Bu durumun bir benzeri Hz. Zekeriya ve Hz. İbrahim'de de görülmektedir. Hz. Zekeriya yüce Allah'a şu şekilde dua etmiştir:

“...Rabbimiz! Bize mutluluk getirecek eşler ve çocuklar bahşet...” (Âl-i İmran, 3/38).

Hz. İbrahim ise salih bir nesil vermesi için rabbine şu şekilde dua etmiştir:

“Rabbim beni ve soyumdan gelecek olanları namazı devamlı kılanlardan eyle...” (İbrahim, 14/40).

Ayrıca Kur'an'da bu bağlamda şu şekilde bir dua örneği de bulunmaktadır:

“Rabbimiz bize, gözümüzü aydınlatacak eşler ve çocuklar bahşet...” (Furkan, 25/ 74).

Bu ve benzeri ayetlerde peygamberlerin bile kendilerini yetersiz hissettikleri durumlarda bu zorlu görevi başarmak için yüce Allah'a dua etmelerinin önemi belirtilmektedir.

Allah'a yakın olmanın bilinciyle duanın, kişide güvenlik hissi oluşturduğu, ona mutluluk ve huzur verdiği ve onun korku ve endişelerini giderdiği söylenebilir. Bu konudaki gözlemler, duanın insanı rahatlatan, yatıştırıcı ve kaygılarını azaltan sonuçlar verdiğini göstermektedir (Avcı, 2011, s. 29; Dündar, 2018, s. 455). Bu durum, duanın kişinin gücünü arttırdığı, faaliyetlerine canlılık kattığı, şuur düzeyini yükselttiği ve idrakinin güçlenmesine katkıda bulunduğunu ifade eder. Dolayısıyla dua etmek sadece dini bir pratik olmanın ötesinde zihinsel ve duygusal bir denge sağlama, içsel güçlenme ve huzur bulma sürecine katkıda bulunan bir araç olarak değerlendirilebilir (Aynur, 2012). Bu nedenle işin başlangıcında olduğu kadar hamilelik sürecinde ve doğuma kadar yüce Allah'a her fırsatta dua etmek doğum öncesi eğitimde önem arz etmektedir. Zira duanın annede oluşturacağı güven, mutluluk ve huzurun bebeğe de geçer ve bu da ileride doğacak bebeğin sakin mizaçlı ve salim bir kişilik kazanmasında katkı sağlayabilir.

Maneviyat

Hamile bir annenin ruhî ve psikolojik durumu, vücut sağlığı, bebeğin gelişmesi ve eğitimi için en önemli koşullardan biridir. Bebeğin doğumunun yaratacağı mutluluk ve sevinci düşünen

anne rahatsızlıklara ve sıkıntılara katlanabilir. Anneyle henüz doğmamış bebeği arasındaki bütünleşme ikisi için de tüm yaşamı boyunca gerekli olan bir bağ meydana getirir. Yapılan araştırmalara göre anne gebelikte bebeğiyle ruhsal yönden bağdaşamamışsa, istemediği bebeği sevinçle karşılayamaz ve bunun sonucu olarak da bebeğin ilerideki dengeli gelişmesi engellenmiş olur (Wechselberg & Puny, 1989, ss. 54-55). Bebeğin, anne karnındaki tüm gelişim evrelerine ve duyularının ruhsal ve fiziksel gelişimine bakıldığında annesiyle en güzel etkileşimi işitme duyusuyla sağladığı görülmektedir (Varol, 2010, s. 15). Buna göre anne karnında beşinci aydan itibaren dış etkilere (ses) karşı hassasiyet kazanan bebek tepki vermekte ve davranışlarda bulunmaktadır. Yani çocuk öğrenmektedir. Bu açıdan bakıldığında anne ve çocuğun ruhsal bağının hamilelik döneminde başladığı ve annenin duygu dünyasının, hal ve hareketlerinin, çocuğun gelişmesi ve eğitilmesinde etkili olduğu söylenebilir. Özellikle annenin huzurlu, pozitif ve manevî bir ortam yaratması, stres ve sıkıntılardan uzak durması çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişmesine olumlu bir katkı sağlayabilir.

Tevekkül ve Teslimiyet

Hayatın her anında insanın tevekkül ve teslimiyete ihtiyacı bulunmaktadır. Kişinin Allah'a sığınması, ona teslim olup tevekkül etmesi kişiyi fazlasıyla rahatlatır. Hayatın akışını çok daha düzenli ve rahat hale getirebilir. Nitekim yapılan araştırmalar dua ve tevekkülün insanı son derece rahatlattığını, çocuğun gelişimini ve şahsiyetinin oluşmasını etkilediğini ortaya koymuştur (Avcı, 2011, s. 29). Bu nedenle müstakbel anne ve babaların dikkat etmeleri gereken önemli hususlardan biri de yüce Allah'a karşı tevekkül içinde bulunmaktır. Bilindiği gibi hamilelik, doğum ve ebeveynlik süreçleri, birçok belirsizlik ve bilinmezlik içerir. Bu dönemde Allah'a güvenmek, O'nun hikmetine teslim olmak, Allah'a dayanmak, anne babalara iç huzuru ve güç verebilir. Zira tevekkül, her şeyin Allah'ın kontrolünde olduğu bilinciyle kişide ruhsal bir denge sağlamaktadır. Tevekkül aynı zamanda her şeyin bir hikmeti olduğu inancını da güçlendirir ve çiftleri bu süreçte bilgelikle hareket etmeye teşvik eder. Bu nedenle anne baba doğacak çocuğun yüce Allah'ın bir lütfu olduğunu bilmeli ve onu bir imtihan vesilesi olarak görmelidir. Her konuda olduğu gibi bu konuda da yüce Allah'tan hayırlısı talep edilmelidir (Enfâl, 8/28).

Sonuç olarak doğum öncesi din eğitiminde çocuğun maruz kaldığı uyarıcıların olumlu oluşu onun gelişiminin ve eğitiminin olumlu olmasına katkı sağlayabilir. Bu olumlu uyarıcıların sunulabileceği ortamın bu ilkeler dâhilinde oluşturulabileceği görüşünü taşımaktayız. Dolayısıyla anne ve baba adaylarının doğum öncesi bu ilkelere dikkat etmelerinin onların öncelikli görevi olduğu söylenebilir.

Doğum Öncesi Eğitime ve Biçimlendirme Faktörleri

Yukarıda da belirtildiği gibi anne rahmi, bebeğin sadece fiziksel gelişimi için değil; ruhsal ve manevi gelişimi için de çok önemlidir. Ruhsal gelişim burada duyuşsal verileri algılamak, işlemek, bellekte tutmak ve bunların birbirleri ile ilişkilendirildikleri sistemler oluşturmak anlamındadır (Tallack, 2007; Green vd., 2010; Keskin, 2011; Esin, 2011). Doğum öncesi din eğitiminin amacına ulaşabilmesi için anne babaların bu gerçeği bilmesi önem arz etmektedir. Bebeğin ruhsal ve manevi gelişmesinde etkili olan faktörleri, bebek sahibi olma isteği, aile yapısı ve bilinçli anne baba tutumları, din duygusunun gelişimi için istendik uyarıcıların verilmesi ve uygun çevrenin hazırlanması şeklinde sıralayabiliriz.

Bebek Sahibi Olma İsteği

Doğum öncesi eğitimi olarak adlandırılan süreç aslında çocuğun dünyaya gelmeden önce anne ve babasının bu sorumluluğa nasıl hazırlandığı ve çocuğu nasıl bekleedikleriyle ilgilidir. İstenmeyen hamilelik sonucu dünyaya gelen çocuklar bunu anlayabilmektedir ve hayatı boyunca da bir güven sorunu olarak değerlendirmektedirler. Çocuğu istemek sadece biyolojik bir olgu değil aynı zamanda duyuşsal ve sosyal bir hazırlıktır. Bu da çocuğun varlığına dair olumlu bir beklenti ve heyecanın veya isteğin varlığını gerektirir. (Wechselberg & Puny, 1998, s. 54). Bu istek, çocuğun dünyaya gelmesiyle başlayan bir bağ oluşturur. İstenen bir çocuk, kendini değerli ve sevmeye layık hisseder. Bu, çocuğun kendine güven geliştirmesine ve sağlıklı ilişkiler kurmasına yardımcı olur. Diğer taraftan istenmeyen bir hamilelik durumunda doğan çocuklar, aileleri tarafından istenmeme duygusuyla büyüyebilirler, bu da onların özsaygılarını ve güvenlerini olumsuz bir şekilde etkileyebilir (Tarhan, 2010, s. 137). Bu nedenle anne babaların bu süreci özenle yönetmeleri, çocuk sahibi olma kararını dikkatlice düşünmeleri, duyuşsal ve maddi olarak hazır olup olmadıklarını değerlendirmeleri çok büyük önem arz etmektedir. Zira istenmediğini anlayan bebek, anne rahminde olumsuz duyuşsal bir yaşam geliştirir. Buna bağlı olarak da kendisinin istenilen, önem verilen biri olup olmadığına ilişkin bilinçaltında izlenimler geliştireceği ve bunun da onun benlik kavramının çekirdeğini oluşturacağı belirtilmiştir (Tunç, 1998, s. 206).

Çocuğun doğumundan önce onu sevgiyle beklemek ve istemek, sağlıklı bir başlangıç için temel bir adım olarak değerlendirilebilir. Çocuk ruh sağlığında bir çocuğun özgeçmişinin öğrenilirken gebeliğin planlı olup olmadığına özellikle sorulduğunu belirten Nevzat Tarhan “Evlilik Psikolojisi” adlı kitabında bu duruma şu şekilde açıklık getirmektedir:

“Gebeliğin planlı olup olmaması çocuğun ruh sağlığının nasıl olacağı ile de yakından ilişkilidir. Çünkü çocuğun psikolojik sağlığını, annesinin onu isteyip istememesi önemli

ölçüde belirlemektedir. Çocukta duygusal hafıza, daha anne karnında iken, kalbinin atmasıyla oluşmaya başlar. Bebek istenip istenmediğini duygusal hafızasına kaydeder. Annenin bebeği istememesinden dolayı duygularında meydana gelecek yoğun değişimler (pişmanlık, üzüntü, yüksek kaygı), kan kimyasındaki değişimlerle çocuğun sinir sistemini de etkiler. Bu da çocuğun ileride güven sorunu gibi problemler yaşamasına neden olabilir. Annesinden pozitif duygular alan bebek ise hem bedenen hem de sağlıklı gelişir. Dolayısıyla anne istemeden hamile kaldıysa bebeği istemiyorum duygusunu bir kenara koymalı ve artık bebeği bir sorun olarak değil bir birey olarak kabullenmelidir.” (Tarhan, 2010, s. 138).

Buradan da anlaşıldığı üzere daha anne karnında iken onunla iletişimini sürekli kılmaya çalışan bebek, annesinin niyetini, onun kan kimyasındaki değişmelerle çok rahat bir biçimde algılayabiliyor ve kendisi için nelerin destek nelerin tehlike olduğunu çok iyi bir biçimde anlayıp kaydedebiliyor. Nitekim istendiğini öğrenmiş bebekler, doğumdan hemen sonra annelerinin sesini duydukları anda derin bir huzur duyarak kendilerini annelerinin güvenli kollarına bırakırken; istenmediğini öğrenen bebekler annelerinin sütünü bile emmemişlerdir. Ayrıca anne rahminde şahit oldukları konuşmaları, dinledikleri hikâyeleri, müzikleri büyüdükten sonra hatırlayabilen ve duymadıkları konuşmalara, dinlemedikleri hikâye ve müziklere tercih edebilen bu küçük insan modelini, en baştan itibaren düşünen zeki ve anlayan (öğrenen) bir birey olarak kabul etmek gerekir (Lowe ve Love, 2013, s. 13). Anne ve babaların bebeği tam olarak kabullenmeleri bebekteki güven duygusunun oluşma başlangıcını sağlayacağı gibi güvenin doğal sonuçları olan iyimserlik, samimiyet, sorumluluk ve insanlara karşı olumlu hisler taşıma vb. olumlu kişilik özelliklerine ve çocuktaki fitratta, iyiye yönelme yeteneğinin (dini duygunun pozitif) oluşumuna ve gelişimine de temel oluşturabilir. Bu nedenle daha çocuk doğmadan anne onunla ilgili olumlu niyetini, babasıyla ve değer verdiği insanlarla paylaşması, onun Allah'ın büyük bir lütfu olduğunu bilmesi, yüce Allah'ın kendilerine nasip edeceği çocuğun her türlü kusurdan arınmış ve hayırlı bir evlat olması için Allah'a yönelip dua etmesi çok önemlidir. Bu itibarla annenin çocuğuyla sürekli konuşması, ona dokunması, nasıl bir aileye sahip olacağından, akraba ve dostlarından, ondan neler istediğinden ve nasıl bir çocuk hayali içinde olduğundan sık sık bahsetmesi, ona sevgiyi, değeri, emeği içeren şeyler dinletmesi, hatta kızgın, üzgün ve dargın olduğu zamanlarda bile bu durumun ondan kaynaklanmadığını sakinleştiği anda ona anlatması gerekmektedir (Varol, 2010, ss. 35-36).

Aile Yapısı ve Bilinçli Anne Baba Tutumları

Aile, doğumdan sonraki dönemde çocuğun gelişmesinde etkili olduğu gibi doğum öncesinde de özellikle bebeğin yaşamının başladığı döllenmeden itibaren etkili olmaktadır. Bebeğin

yeteneklerinin gelişmesinde ve davranışlarının oluşmasında aile ortamı önemli bir yer tutar. Alan Greene, *Sağlıklı Bebek Yetiştirme Rehberi* adlı kitabında aileyi ve aile ortamını (bilinçli anne baba tutumunu) açıklarken ilginç bir benzetmede bulunmaktadır. Ona göre “Bizler de üzerinde çocuklarımızın büyüyeceği topraklarız. Bu gerçekten de böyle daha doğmadan ve evi terk edene kadar çocuklarımızın toprağı biziz. Bu nedenle çocuklarımızın nasıl büyüdüğü ve bizim kim olduğumuz çok önemlidir. Onları sağlıklı bir biçimde yetiştirmenin yollarını bulmak zorundayız.” (Greene vd., 2010, s. 239).

Aile yaşayan bir organizmadır (Aydın, 2007, s. 10). Çünkü ailenin de bir kimliği, özerkliği, bilişsel işlevleri, problem çözme becerileri, duygusal gelişimi vardır. (Karabekiroğlu, 2013, s. 23). Öte yandan ailede dinamik bir etkileşim ağı da bulunmaktadır. Etkileşimin temel mekanizmasını olumlu ve olumsuz geri bildirimler oluşturmaktadır (Karabekiroğlu, 2013, s. 23). Ailede sevgi, saygı, huzur, mutluluk, neşe, kızgınlık, üzüntü, korku gibi duygular, ancak bireyler arası etkileşimle aktarılır. Bu nedenle ailede bulunan herhangi bir bireyin olumlu ya da olumsuz davranışı tüm aileyi etkileyebilir. Anne babanın kişiliği, birbirine olan sevgi, saygı ve güvenleri, çocuğu yetiştirme ve ona yaklaşma tarzları birinci derecede çocuğu etkiler (Aydın, 2007, s. 10). Hatta anne babanın zihnindeki “imge bebek kavramı”nın bile anne baba-bebek etkileşiminde önemli bir rol oynadığı ifade edilmiştir. Karabekiroğlu *Bebek Daha Doğmadan* adlı kitabında anne baba ve bebek arasındaki etkileşim konusunda şunları belirtmektedir: “Anne baba-bebek etkileşimi basit bir iletişimden ibaret değildir. Aksine oldukça karmaşık ve çok bileşenli bir etkileşimdir. Anne baba-bebek ilişkisi içinde, görünen davranışların yanı sıra görünmeyen ve büyük bir kısmının da farkında olunmayan çok sayıda duygusal ve düşünsel unsur yer alır. Bu unsurlar arasında anne babanın kendi bebeklik ve çocukluk ilişkileri ve deneyimleri, fantezileri, tabuları, kültürel inançları, alışkanlıkları yaşam zorlukları ve daha pek çok şey sayılabilir. Gebelik süreci ilerledikçe -hatta çocuk yapma düşüncesinin ortaya çıkışından itibaren- anne baba adaylarının zihinlerinde bebekle ilgili fanteziler, rüyalar, kaygılar, idealler belirginleşmeye başlar.” (Karabekiroğlu, 2013, s. 65). Ona göre anne baba tasarımlarının önemli bir kısmı bebeklere aktarılmakta ve gebeliğin yedinci ayında belirgin bir netlik kazanmaktadır. Annenin negatif tasarımlarının etkisiyle bu tasarımlar yeniden belirsizleşmeye başlar ve annenin bebeğiyle olan ilişkisini olumsuz etkiler. Öte yandan annenin tasarımları, yani annenin duygu, düşünce ve davranışları ile çocuğun mizacı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu bağlamda özellikle olumsuz tasarımlara sahip olan anneler doğum sonrası daha çok depresyona girerler. Bu durum çocuklarda ise güvensizliğe veya annelerine karşı güvensiz ve zayıf bağlanmaya neden olmaktadır. Bu nedenle olumsuz tasarımlara sahip annelerin terapi görmeleri önerilmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi bebek, annesiyle daha anne rahminde iken iletişim kurmayı öğrenir. Anne karnında geçirdiği süre zarfında anne ile kurduğu etkileşiminde bebek, onun duygusal durumunu ve düşüncelerini hissetmekte gayet başarılıdır. Bu etkileşim, çocuğun gelecekteki kişiliğini de şekillendirmektedir (Güllü, 2012, s. 33). Bu açıdan bakıldığında doğum öncesi, annenin duygu ve düşüncelerinin çocukta hayat bulduğu rahatlıkla söylenebilir. Buna göre bebeğin temel yapı taşları, sözgelimi sevdiği sevmediği şeyler, korkuları, hobileri, fobileri daha anne rahmindeyken şekillenmeye başlamaktadır. Şüphesiz bazı genetik özellikler, doğum sonrası yaşam koşulları, deneyimler, çevresel etkiler ve sonradan kazanılan birtakım özellikler, davranışlar kişilikte etkili olmaktadır. Kişiliğin tamamen anne rahminde oluştuğunu söylemek gerçeği yansıtmaz. Ancak bebeğin anne rahmindeki yaşantıların, onun kişiliğinin oluşmasında büyük bir rol oynadığını da rahatlıkla söylenebilir. Bunun yanı sıra annenin bebeği ile olan ilişkisinin onun güven duygusunun gelişmesinde etkili olduğu da bilinmektedir. Yapılan araştırmalarla anne konuştuğu zaman bebeğin annesinin sesini tanıdığı, buna bağlı olarak nabzının yavaşladığı ve sakinleşip huzur bulduğu görülmüştür (Tallack, 2007, s. 118). Ayrıca bu araştırmalarda elde edilen bulgulardan biri de anne rahminde iken bebekler, yakınlık, sıcaklık ve sevmek istemektedir (Tallack, 2007, s. 119; Güllü, 2012, ss. 32-33). Dolayısıyla bebeğin geleceğini şekillendiren, karakterinin, alışkanlıklarının ve kişiliğinin oluştuğu ailenin, insan yaşamı için gerekli olan sevginin kaynağı, yeteneklerin, zekânın, ahlakın ve bütün becerilerin gelişmesi için gerekli enerjiyi üreten bir güç olduğu inkar edilemez. Kuşkuşuz bu gücü üreten anne kalbidir, onu şekillendiren, besleyen devamını sağlayan ve aileyi sürekli diri tutan sağlam dayanak ise babadır. Bu nedenle anne, baba ve diğer tüm bireylerin aile içindeki rollerinin farkında olması, sevgi ve dayanışmanın en yüksek seviyede gerçekleştiği aileyi olumsuz etkileyecek tüm davranışlardan uzak durması büyük önem arz etmektedir. Greene'nin de dediği gibi aile, tohumun gelişmesi için gerekli olan toprak gibidir. Kur'an'da da bunu doğrular nitelikte açık anlamlar içeren ifadeler bulunmaktadır:

“(Toprağı) iyi ve elverişli beldenin bitkisi, Rabbinin izniyle bol ve bereketli çıkar. (Toprağı) kötü ve elverişsiz olandan ise, faydasız bitkiden başkası çıkmaz...” (A'râf, 7/58).

İnsan da tohum gibi aile toprağında yeşerir ve her zaman duygu, düşünce ve davranışlarıyla ailenin bir uzantısıdır. Bu nedenle aile bireyleri arasında iletişim sevgi ve güvene dayalı olmalı ve sürekli yenilenmelidir. Ailede bireyler birbirlerini anlamalı, birbirlerine karşı hükmedici ve emredici tavırlardan kaçınmalıdır. Aile içinde uyum, sevgi ve güven ortamı sürekli oluşturulup korunmalıdır. Bebeğin güçlü bir kişilik yapısına sahip olabilmesi için ona sürekli “seni seviyorum” mesajı gönderilmeli ve bebekle rahim ortamında ilgilenmelidir.

Çünkü onu sevmek güven duygusunun temelini oluşturur (Saygılı, 2013, s. 10; Güllü, 2012, s. 33).

Bilindiği gibi iyimserlik, samimiyet, sorumluluk ve insanlara karşı olumlu hisler taşımak vb. kişilik özellikleri güvenin doğal sonuçlarıdır. Yeri gelmişken Japon bilim adamı Masaru Emoto'nun (1943-2014) yapmış olduğu bir araştırmadan söz etmekte fayda vardır. Bu araştırmada Emoto, dört farklı su grubuna üç saat boyunca dört farklı cümle söylüyor. "Teşekkür ederim" ve "seni seviyorum" diye seslendiği su kristallerinin çok güzelleştiği; "iğrençsin" ve "çok beceriksizsin" diye seslendiği su kristallerinin ise bozulduğu görülmüştür. Emoto, bu araştırmaya dayanarak şunları söylemektedir; "Kelimeler doğanın titreşimidir. Güzel kelimeler güzel doğa, çirkin kelimeler çirkin doğa oluşturur, bu da kâinatın köküdür." (Uzunay, 2013, s. 178). Güzel kelimelerin nelere neden olduğunu düşündüren bu araştırmanın bulguları, özellikle anne karnındaki bebeğin üzerinde "seni seviyorum" ifadesinin ne kadar etkili olabileceğini bir kez daha düşündürmektedir. Bunun yanı sıra annenin aile ortamındaki iletişimden doğrudan etkilendiği de unutulmamalıdır. Zira bu etkinin annede oluşturduğu duygu ve düşünce hormonlar vasıtasıyla olduğu gibi bebeğe de yansımaktadır. Bebeğin bilinçaltının aktif olduğunu bilmek gerekir. Beynin bir bölümünde zihinsel bir içerik olarak bulunan bilinçaltı, döllenmeden itibaren birtakım düşünsel ve duygusal yaşantılarla programlanmıştır. Yaşamın ilerleyen yıllarında kişiliğin önemli bir parçasını oluşturacak doğum öncesi yazılmış programların değiştirilmesinin imkânsız olmasa da zor olduğu bilinmelidir. Bunlara ek olarak araştırmalar, bebeğin anne aracılığıyla (alıcı organizma-verici bir varlık sayesinde), süreç içerisinde hem biyolojik hem de toplumsal anlamı olan bir alma ve vermeyi öğrendiğini göstermektedir (Karabekiroğlu, 2013, ss. 65-70). Buna göre düzenli bir biçimde sürdürülen alma-verme etkileşimi veya ilişkisi bebeğin zihninde annesinin varlığını sürekli kılar. Karşılıklı olarak gerçekleşen bu etkileşimde anne ve bebeğin bütünleşmesini sağlayan temel öğeler ise süreklilik, tutarlılık ve aynılıktır (Tallack, 2007, s. 118).

Anneye ait psiko-dinamik kalp atışının rahimdeki bebek üzerinde yaptığı etkiye dikkat çeken bir araştırmada insan aklının rahimde olsa bile sonsuz sembol üretme yeteneğine sahip olduğu iddia edilmiştir (Hickin, 2002, ss. 44-47). Buna göre bebek, annesinin düzenli atan kalbine zamanla metaforik bir anlam yükler. Sürekli onunla uyuduğu, uyandığı, hareket ettiği ve dinlendiği anne kalbi onun için huzuru, güveni ve sevgiyi temsil eder. Bu da bebeğin, ancak kendisine sürekli ve tutarlı (organize) bir biçimde sunulduğu zaman uyarımları ve uyarımların anlamlarını ilişkilendirebildiğini göstermektedir. Nitekim düzensiz bir biçimde kendisine

sunulan müzik bilgilerini kısa zamanda unuttuğu ve sürekli, belli aralıklarla tekrarlanan müzikleri de hatırladığı gözlemlenmiştir. Şu halde denilebilir ki uyarımların düzenli ve anlamlı bir şekilde tekrar edilmesi bebeğin zihninde uyarı bilgilerinin daha iyi organize edilmesine ve benzer durumlarda kolayca kullanılmasına katkı sağlar. Bu nedenle anne için her zaman sakin, yumuşak ve rahatlatıcı uyarımlarla çevrili ortamlar oluşturmak önem arz etmektedir. Söz gelimi aile içindeki sürekli, uyumlu ve sıcak ilişkiler, bebeğe doğru yayılır ve bebeğin ahlakının temeli atılır. Böyle bir ailede dünyaya gelen çocukların idrakinin güçlü, ruhsal durumunun sağlıklı ve çevrelerine uyumlu olması beklenir. Zira bebeğin doğum öncesi aldığı bu uyarımlarla normal bir bebekten daha çok şey öğreneceği, doğduktan sonra dışarıdan uyarım almayan bebeklere kıyasla daha sakin olacağı, çevresini saran yeni dünyada tanıdık seslerle karşılaştığı için uyum problemi yaşamayacağı ifade edilmiştir (Yılmaz, 2004, s. 42).

Din Duygusunun Gelişimi için İstendik (Olumlu, Manevi) Uyarıcıların Verilmesi

Bilindiği gibi fitrat, insan yaratılışındaki özdür veya buna yaradılış formatı (yazılım programı) da denilebilir (Saraç, 2007, s. 33). Çoğu kez insan tabiatı, insan doğası ile de aynı anlamda kullanılan fitrat, eğitime müsait yaratılış olarak da tanımlanmıştır (Dodurgalı, 2010, s. 38). Kur'an'da belirtildiğine göre insanoğlu, fitratında iki zıt eğilimi birlikte taşımaktadır (Şems, 91/8). Bu nedenle benliğinde hem iyiye hem de kötüye yönelme eğilimi bulunmaktadır. Benliğinde gizli olan bu güç, insanoğlunun iyi ve kötü arasında tercihte bulunmasını da zorunlu kılmaktadır (Fersahoğlu, 1999, s. 84). Kur'an bazen "ilham" bazen de "hidayet" doğru yol sözcükleri ile ifade ettiği bu gizil gücün, insanın özünde bir yetenek olarak bulunduğunu belirtmektedir. (Şems, 91/7-10; Beled, 90/10). İnsan ruhunun derinliklerinde bulunan ve onun tüm hücrelerine yayılan bu yetenek, bir tür içsel denge arayışını temsil eder. Bu denge, insanın hayatındaki çeşitli zorluklarla başa çıkmasını sağlamak ve olumlu bir yönde gelişimini desteklemek amacını taşır. Ancak, bu içsel dengeyi sağlamak ve pozitif bir yönde ilerlemek için bilinçli bir çaba ve rehberlik gereklidir. Başboş bırakılan bir insan, içsel dengeyi sağlama, hidayet üzere bir doğrultuda doğruyu bulma ve takip etme konusunda zorluklar yaşayabilir. Bu nedenle bu doğayı istendik dini davranışlar doğuracak tarzda eğitmek gerekmektedir.

Doğum Öncesi Din Eğitimi Destekleyecek Çevrenin Hazırlanması

Çevre, bireyin gelişimine etki eden kalıtım dışındaki tüm etkenler olarak tanımlanmıştır (İlgar ve Coşgun, 2009, s. 71). Bilindiği gibi çevre, çocuk eğitiminde önemli bir etkidir. Mükemmel bir eğitim, mükemmel bir çevreyi gerektirir. Zira çocuk çevrede şekillenir. Bir anlamda çocuk içinde bulunduğu ortamın ve çevrenin ürünüdür (Greene vd., 2010, s. 23).

Şüphe yok ki çocuğun ilk ve en önemli çevresi evi ve ailesidir. Çocuğun potansiyelini en üst düzeye çıkararak onu topluma olumlu bir şekilde katkıda bulunan bir birey haline getirmek için aileden başlayıp toplumsal yaşamın her ünitesinde çevreyi müsait hale getirmek büyük önem arz etmektedir. Anne rahmindeki çocuk için ortam, çocuğun anne karnı ve/ya annenin beslenmesi; anne psikolojisi ve ruhsal durumu ve annenin içinde bulunduğu ortamdır (Özcan, 2009, ss. 11-12). Başka bir ifadeyle annenin duygulanmaları, heyecanlanmaları, duydukları, yedikleri, içtikleri ve eylemleri de çocuğun çevresi olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle döllenmeyle başlayan ve anne rahminde 280 gün devam eden bebeğin gelişimi büyük ölçüde anneye bağlı görülmektedir. Annenin rahat bir hamilelik dönemi yaşaması ve karnında taşıdığı bebeğin hem sağlıklı gelişimi hem de eğitimi için özen göstermesi gereken hususları şu şekilde sıralayabiliriz.

Bunların ilki annenin beslenmesidir. Bu anlamda annenin yediklerine içtiklerine dikkat etmesi önem arz etmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi hayatın başlangıcında tek bir hücreden trilyonlarca hücreye dönüşen bir canlının, anne rahmindeki muazzam gelişimi, bu olağanüstü sürecin arkasında yatan yaratılışın ve planlamanın derinliği, yüce Allah'ın büyüklüğünün yanı sıra anneliğin de ne kadar anlamlı ve büyük bir sorumluluk gerektirdiğini açıkça göstermektedir. Bir canlının varlığını sürdürebilmesi, büyüebilmesi ve sağlıklı bir birey olabilmesi için anne, bu süreçte önemli bir rehber ve destekleyici olarak yer alabilir. Bu bağlamda çocuğun her türlü eğitiminde annenin rolü hayati öneme sahiptir. Sözelimi, anne alkol aldığı anda bu alkolün kana geçen miktarı olduğu gibi (aynı miktarda) bebeğin kanına da geçmektedir. Anneden bebeğe geçen her şey plasenta aracılığı ile sağlanmaktadır. Plasenta birçok maddenin geçişi için bir bariyer görevi yapmasına rağmen alkol için böyle bir bariyer oluşturamadığı belirtilmiştir (Keskin, 2011, s. 19). Hamilelik döneminde alkol gibi sigara içmenin de bebeğin sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkileri olduğu bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Sigara içinde bulunan maddelerin, plasentayı geçerek doğrudan bebeğin kanına geçtiği ve bebekte çeşitli sağlık sorunlarına yol açtığı belirtilmiştir (Keskin, 2011, s. 19-20; Greene vd., 2010, ss. 59-60). Bir araştırmada sigara içen bir annenin sigara içmeyi istemesinin bile çocukta büyük bir huzursuzluğa neden olduğu gözlemlenmiştir. Bu araştırmada anne, sigara yakmayı düşündüğü an bebeğin kalp atışlarının normalin çok üstünde hızlandığı ve çocuğun bu yolla huzursuzlandığı görülmüştür (Greene vd., 2010, s. 61). Elbette bebeğin annesinin aklında sigara içip içmediğini düşündüğünü bilmesi mümkün değil. Ancak bebekler, duygusal durumları ve çevresel uyarıcıları algılama konusunda oldukça başarılıdır. Bu nedenle annesinin sigara içmeyi düşünmesi onda da hoşnutsuz bir duygu oluşturmaktadır. Sigara yakmayı düşünmesi annenin heyecanlanmasına ve kalp atış hızının

artmasına ve böylece bebeğin de heyecanlanmasına ve kalp atışlarının hızlanmasına neden olmaktadır. Ayrıca 1820 anne ve bunların sekiz aylık bebekleri üzerinde yapılan başka bir araştırmada da annelerin yaşam biçimleri ve sigara alışkanlıkları ile bebeklerin sağlık durumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre günde on beş sigara içen annelerin bebeklerinin sigara içmeyenlere göre iki kat daha asabi oldukları gözlenmiştir (Açıkalın, 2006, s. 23). Bu nedenle hamile anneler, başka bir canlının hayatından, ruhsal ve duygusal durumundan dışsal bir çevre olarak doğrudan etkili ve sorumlu olduklarını bilmeli ve buna göre davranmalıdır.

İkincisi annenin psikolojisinin sağlıklı ve huzurlu olmasıdır. Anne adaylarının hamilelik döneminde stres ve sıkıntılı ortamlardan uzak durmaları çok önemlidir. Stres, günlük yaşamda karşılaşılan olayların, iş veya kişisel ilişkilerdeki baskının sonucu olarak hissedilen sıkıntı ya da zorlanma durumu olarak tanımlanabilir (Hickin, 2002, s. 44). Stresin pek çok nedeni bulunmaktadır. Bir bebeğin doğumu gibi sevindirici olanlar bile strese neden olabilir. Fiziksel veya zihinsel güçlüklerle karşı normal bir yanıt ve gerekli bir tepki olduğu halde aşırı boyutlara ulaşması durumunda stres, beden ve ruh sağlığı için zararlı sonuçlar doğurabilir (Yöndem, 2011, ss. 17-23). Bireylerde daha çok yapılarına bağlı olarak, farklı düzeyde görülebilen stresin ne zaman tehlike sınırına geldiğini ölçmenin kesin bir yolu yoktur. Ancak bilinen bir gerçek vardır ki, o da uzun süreli aşırı stres, insan sağlığını bozabilmektedir (Açıkalın, 2006, ss. 25-26).

Kuşkusuz stresin sayısız zararları bulunmaktadır. Bunlardan biri de stresin, gebelikte annenin bebeğiyle ruhsal olarak bağdaşmasını önlediği için annenin bebeğini sevinçle karşılamamasına ve bunun sonucu olarak da bebeğin ilerideki dengeli gelişimini önlemesine neden olmasıdır (Wechselberg & Puny, 1989, ss. 54-55). Yukarıda da ifade edildiği gibi bebeğin gelişimi üzerinde etkili olan faktörlerden biri de içinde bulunduğu ortam veya çevredir. Hamilelik sürecinde bebek annesinden pek çok hormonal etki almaktadır. Bu hormonlar, anne ile bebeği arasında bir tür iletişim sağlar ve bebeğin biyolojik ritmi ve ruhsal dengesi, annenin yaşam tarzı ve alışkanlıklarından, uyku düzeninden, beslenme alışkanlıklarından, günlük hareket ve aktivitelerinden etkilenmektedir. (Özcan, 2009, s. 11). Anne adaylarının sağlıklı yaşam tarzı alışkanlıkları edinmeleri, stressiz bir ortam yaratmaları ve düzenli bir uyku düzenine sahip olmaları, bebeğin sağlıklı gelişimini destekleyebileceği gibi anne ile bebeği arasındaki bağı da güçlendirebilir (Hickin, 2002, s. 45). Özellikle annenin strese verdiği hormonal tepki bu bağlamda çok önemlidir. En stresli annelerin genellikle çalışan anneler olduğu görülmektedir (Çetin, 2023). Bazı anneler doğum gününe kadar çalışmayı bırakmazlar. Annenin tam zamanlı çalışması strese, stresin de çocuk için zihinsel,

bedensel ve ruhsal güçlükler neden olduğu ifade edilmiştir (Hickin, 2002, s. 48). Anne bir şekilde bu stres durumunu aşmaz ise bebek anne karnında “olumsuz öğrenme” durumunda kalabilir (Açıklım, 2006, s. 25).

Bilindiği gibi bebekler beşinci aydan itibaren anne karnı dışındaki sesleri duyabilmektedir. Kuşkusuz anne rahmindeki bebeklerin her söyleneni anlamaları mümkün değildir. Ancak bebek zihinsel olarak ses tonlarını ayırt edebilecek kadar gelişmiştir. Bu nedenle annenin ses tonunun stresli mi veya mutlu mu olduğunu kolaylıkla ayırt edebilirler. Ayrıca annelerinin stresliyen salgıladıkları hormonlar nedeniyle kendilerinde oluşan etkileri de bilebilirler (Tallack, 2007, s. 108). Dolayısıyla huzurlu annelerin salgıladığı hormonlar, bebeklerde rahatlama, gevşeme etkisi yapabilir. Mutlu annelerin bebekleri de mutlu olabilir. Stresli annelerin salgıladığı hormonlar, bebeklerde rahatsızlık etkisi yapabilir. Devamlı stresli olan annelerin bebekleri de stresli olabilir (Güllü, 2012, s. 33). Doğduktan sonra ise daha hareketli ve daha hırçın, huzursuz, düzensiz ve çok ağlayan bebekler olabilirler (Güllü, 2012, s. 33; Tunç, 1998, s. 206). Bu nedenle hamilelik döneminde anne adaylarının stresten mümkün olduğunca uzak durmaları, stresle başa çıkma (stres yönetimi) süreçlerini geliştirmeleri gerekmektedir.

Annenin aşırı strese girmeden olaylarla başa çıkabilmesi, sakin bir biçimde sorunları çözmesi ve duygularıyla ilişkilerini dengede tutması, olumlu düşünmeye çalışması ve olumlu bir tutum geliştirmesi gibi özelliklerin tümü yaşama sağlıklı biçimde yaklaşmasının ve mutlu olmasının parçalarıdır. Bunun için de hamile annenin stresi aşmak için bazı becerileri geliştirmesi çok önemlidir (Yöndem, 2011, ss. 29-33). Zira yukarıda da görüldüğü gibi annenin mutlu olmasının çocuk üzerindeki etkileri açıkça gözlemlenebilmektedir. Bu anlamda hamile anneye dua, maneviyat, tevekkül ve teslimiyet gibi becerileri geliştirmeleri tavsiye edilebilir. Yaşamın bir dizi zorluk, çıkış ve inişlerle dolu olduğu bilinmektedir. Mükemmel olmayan bir gerçekliği kabul etmek, hayatın karmaşıklığına ve belirsizliğine uyum sağlamak anlamına gelir. Herkesin yaşamında beklenmeyen engeller ve sürprizlerle karşılaşma olasılığı vardır. Kuşkusuz bütün bu durumların kişiye esneklik kazandırdığını, öğrenmeyi ve büyümeyi sağladığını bilmek gerekir. Ayrıca davranışlarımızı ve performansımızı etkilemek için bilinçaltı zihnimizi de kullanabiliriz (Yöndem, 2011, ss. 35-38). Sürekli olumlu düşünceler geliştirip zihnimizde bunları tekrarlayabiliriz (Hickin, 2002, s. 47). Böylece birtakım basit ritüellerle veya bilinçaltı zihnimizin yönlendirebilme yeteneğini olumlu bir biçimde kullanmakla kendi içsel duygularımızla temasa geçip olumsuz düşünceleri yok edebilir ve yaşamımızın sorumluluğunu kendi ellerimize alabiliriz. (Hickin, 2002, ss. 48-49).

Annenin rahat bir hamilelik dönemi yaşaması ve bebeğinin sağlıklı gelişimi ve eğitimi için özen göstermesi gereken üçüncüsü husus ise annenin çevresinde, çocuğun iyiye eğilimini olumsuz etkilemeyecek, çocuğun doğduktan sonraki öğrenmelerine ve dini duygunun pozitif gelişimine zemin oluşturacak çağrışımları yapabilmesini sağlayacak zengin manevi uyarıların olduğu ortamlar oluşturmaktır. Bebek üzerinde etki bırakması için bu uyarımları sık sık tekrarlanması önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalardan anladığımız kadarıyla tekrar, çocuğun duyguları ve davranışları üzerinde belirleyicilik etkisi taşır. Rahim içindeki bebek, kanda bulunan davranış sinyallerinin etkisi altındadır. Hayat hakkındaki tavırlarını bu sinyaller aracılığıyla kazanır. (Uzunay, 2013, s. 20; Tallack, 2007, s. 118). Buradan hareketle bebek daha anne karnında iken onda kutsala saygı hissi uyandırmak için anne ve babaların zengin manevi uyarımlar vasıtasıyla onlarla iletişime geçmesi çok önemlidir. Anne rahminde zenginleştirilmiş uyarımlar alan bebeklerin, almayan bebeklere göre zekâlarının daha iyi geliştiğini daha önce belirtmiştik. Bu bağlamda anne babalara doğum öncesi uygulayabilecekleri birkaç metot önerilmektedir. Bunlar genellikle bebekle konuşma, bebeğe klasik müzik dinletme, kitap okuma, kültür-fizik hareketleri yapma vb. ritüeller şeklinde sıralanmaktadır. Şu ana kadar başarısı kanıtlanmış herhangi bir metottan söz etmek mümkün değildir. Ancak doğum öncesi eğitim olayı, bir metot meselesi olmaktan çok, yukarıda da belirtildiği gibi uyarımların organize bir şekilde düzenli olarak bebeğe gönderilmesi şeklinde değerlendirilebilir. İslam inancına göre saygı gösterilmesi gereken birtakım kutsallar ve bunlara ilişkin anlamlar bulunmaktadır. Çocuğun hafızasında ve bilinçaltında bunların yer etmesi, düzenli tekrarlara bağlıdır. Anne babaların bu kutsalları ve anlamlarını sık sık tekrar etmesi, bunların bebeğin zihninde yer etmesini sağlayabilir. Örneğin evde bunlara ilişkin sık sık sohbetler edilmesi, örnek dinî hikâyelerin okunması, örnek insanların anlatılması, daha anne karnında iken çocuğun bilinçaltına bunların kodlanmasını sağlayabilir. Bunun yanı sıra namazın kılındığı, Kur'an'ın, Mevlid-i Nebî'nin ve çeşitli ilahilerin okunduğu yerlerde sık sık bulunmak da bebeğin ruhsal ve manevi gelişimi olumlu yönde sağlayabilir. Bu nedenle annenin yaşadığı ortamın her türlü olumsuzluklardan arındırılmış mekânlar olması sağlanmalıdır (Özcan, 2009, s. 11; Uzunay, 2013, ss. 12-13). Bebek sırasıyla anne, babanın ve bunların dışındaki sesleri de çok iyi algılayabildiği için, annenin, toplumsal yaşamda, çarşı ve pazar gibi yerlerde münasebet kurduğu kişileri ve gideceği yerleri de çok iyi seçmesi gerekir. Anne bebeğini her türlü olumsuz çevre ve ortamlardan korumalıdır. Bunun yanı sıra annenin izleyeceği filmler, televizyon programları tamamen eğitici ve öğretici nitelikte olmalı, uluorta filmler izlenmemeli, çocuğun bilinçaltı asla kirletilmemelidir. Ailecek izlenen dizi veya filmler üzerinde müzakere yapılmalı ve yanlış olan davranışlar eleştirilmelidir. Bu yolla

doğum öncesi böyle bir terbiye ile eğitilen bebekte din duygusunun pozitif oluşumu ve gelişimi sağlanabilir ve böylece bebek doğduktan sonra da bu pozitif eğilimini sürdürebilir ve yaratıcı ile çelişmeden mutlu bir hayat yaşayabilir.

SONUÇ

Eğitim olgusu, doğum öncesi dönemde başlamakta ve yaşam boyu devam etmektedir. Hatta eğitim sürecine daha anne karnına düşmeden önce, bireyin manevi ve ahlaki hazırlıklarını içerecek şekilde başlanması gerektiği de ifade edilebilir.

Anne ve babaların eğitimdeki sorumlulukları, doğum öncesi dönemde başlayıp doğum sonrası süreçte de devam etmektedir. Bu nedenle ebeveynlerin kendilerini çocuklarının ilk ve en önemli öğretmenleri olarak görmeleri ve bu rolü üstlenebilecek şekilde kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca doğum öncesi dönemde bebeğin gelişim sürecinin tüm boyutlarına ilişkin yeterli bilgi ve donanıma sahip olmaları, çocuğun sağlıklı bir şekilde yetişmesine katkı sağlayacaktır.

Anne ve babaların sorumluluğu, çocuğun yalnızca fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakla sınırlı kalmamalı, aynı zamanda onun ruhsal, duygusal ve manevi gelişimine de odaklanmayı içermelidir. Çocuğun gelişimi, sperm ve yumurta buluşmasından çok daha önce başlar ve bu süreçte annenin davranışları, giyim tarzı, psikolojik durumu, manevi hayatı ve beslenme alışkanlıkları gibi birçok faktör önemli rol oynamaktadır. Ayrıca anne ve babanın gebelik öncesi ve sonrası tutumları, çocuğun gelişimini etkileyen temel unsurlar arasında yer alır. Bu dönemde çocuk, kendisine sunulan tüm bu etkenleri farkında olmadan kabul eder ve bunları kendi doğasının bir parçası haline getirir. Çocuğun bilinçaltının aktif olması nedeniyle annenin sağladığı bu katkılar “bilgi” olarak işlenir ve doğum öncesi dönemde bile çocuğun kişilik gelişimine etki eder.

Anne karnındaki dokuz aylık süreç, bebeğin ruhsal dünyasını biçimlendirme ve şekillendirme açısından son derece kritik bir dönemdir. Doğum öncesinde ebeveynlerin bilinçli bir özen göstermesi ve uygun çevre şartlarının oluşturulmasıyla çocuğun sanat, bilim, din ve dil gibi çeşitli alanlarda daha iyi bir şekilde gelişimi desteklenebilir. Bu durum çocuğun din eğitimi açısından da geçerlidir. Dolayısıyla din eğitiminin başlatılması için doğum sonrası dönemi beklemek, gelişim fırsatlarının kaçırılmasına neden olabilir. Çocuğun din eğitimi, anne rahmine düştüğü andan itibaren başlatılmalı ve doğumdan sonra da devam ettirilmelidir. Bu erken dönem eğitim, çocuğun manevi gelişimi ve dini kimliğinin temellerini atmada önemli bir rol oynar.

Doğum öncesi din eğitiminin temel amacı, duyuşsal algılarının açık olduğu bilinen bu küçük insan modelinin bilinçaltına ulaşarak daha anne karnındayken etkileşime girdiği çevreyi ve doğacağı dünyayı olumlu bir öğrenme ortamına dönüştürmektir. Bu süreçte çocuğun fitratında var olan iyiye yönelme kapasitesini, peygamberlere indirilen nebevî vahyin zikirleri ve hatırlatmaları aracılığıyla desteklemek, çocuğun dini duygularının pozitif bir şekilde şekillenmesini ve gelişmesini sağlayabilir. Bu şekilde, çocuk doğduktan sonra da içsel olarak geliştirdiği bu olumlu eğilimleri sürdürebilir ve yaratıcı ile uyumlu, mutlu bir yaşam sürebilir.

ÖNERİLER

Salih, sağlam karakterli, güzel ahlâklı ve dindar bir çocuk yetiştirmek isteyen bir birey, öncelikle evlilik aşamasında doğru tercihlerde bulunmalıdır. Bu bağlamda, eş seçiminde özellikle dinî değerlere bağlılık ve ahlâki olgunluk kriterleri öncelikli olarak değerlendirilmelidir. Evlilik, yalnızca bireysel bir birliktelik değil, aynı zamanda gelecekteki nesillerin temel değerlerinin şekilleneceği bir aile ortamının inşasıdır. Bu nedenle eşin dindar ve erdemli bir karaktere sahip olması, çocuğun manevi ve ahlaki gelişiminin sağlıklı bir temelde şekillenmesi için önemli bir rol oynar.

İslam inancına göre her hayırlı işin başlangıcında besmele (Bismillâhirrahmânirrahîm) çekmek büyük bir önem taşır. Hayırlı ve erdemli bir evlada sahip olma arzusunda olan bir birey için bu sürece besmele ile başlamak manevi bir hazırlık ve niyet beyanı niteliğindedir. Akabinde çocuğun ahlâklı, salih ve erdemli bir birey olarak yetişmesi amacıyla samimiyetle Allah'a dua etmek, bu manevi sürecin ayrılmaz bir parçası olarak görülmelidir. Bu yaklaşımla, ebeveynler hem niyetlerinin saflığını hem de çocuklarının yetiştirilmesinde ilahi bir yardım ve rehberlik talep ederler.

Henüz anne karnındayken bile bir bebeğin varlığı ciddiye alınmalı ve onun iyi bir insan ve samimi bir Müslüman olarak yetişmesi hedeflenmelidir. Bu doğrultuda doğum öncesi dönemde bebeğin İslam terbiyesi ve manevi eğitimine başlanması büyük önem taşır. Bu süreçte anne ve baba, İslami değerler doğrultusunda bilinçli bir yaklaşım sergilemeli ve çocuğun ruhsal ve ahlaki gelişimi için gerekli gayret ve fedakârlığı göstermelidir. Böylece bebeğin daha anne karnındayken olumlu dini ve manevi etkilerle tanışması sağlanarak gelecekteki manevi ve ahlaki yapısının temelleri atılmış olur.

Beslenme konusunda gösterilen hassasiyet ve titizlik, tüketilen gıdaların bireyin fiziksel ve ruhsal gelişimi üzerindeki etkileri açısından büyük bir öneme sahiptir. Haram veya şüpheli gıdaların çocuğun tabiatında ve fitratında ne tür olumsuz etkiler yaratabileceğini tam olarak kestiremesek de, yenilip içilen şeylerin insan karakterinin oluşumunda önemli bir rol oynadığı

bilinmektedir. Bu bağlamda, anne ve baba, özellikle hamilelik ve erken çocukluk dönemlerinde, tükettikleri gıdaların helal, temiz ve sağlıklı olmasına özen göstermelidir. Bu tutum, çocuğun ahlaki ve manevi gelişimini destekleyen sağlıklı bir temel oluşturulması açısından kritik bir sorumluluktur.

Annenin manevi açıdan güçlü olması, sağlam bir iman sahibi bulunması ve stres gibi olumsuz duygusal durumlardan uzak kalması, bebeğin fiziksel ve ruhsal gelişimi üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Annenin bu süreçte Kur'an-ı Kerim okumalarını artırarak maneviyatını güçlendirmesi, hem kendisi hem de anne karnındaki bebek için faydalı bir uygulamadır. Kur'an-ı Kerim'in şifa ve huzur verici özellikleri göz önüne alındığında fetüsün daha anne karnında Kur'an ile tanışmasının, bebeğin stres düzeylerini azaltabileceği ve ruh sağlığı açısından kuvvetli bir başlangıç yapmasını sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, annenin Kur'an okumalarını artırması ve Allah'ı anarak (zikir ve hamd) iç huzurunu pekiştirmesi tavsiye edilir. Nitekim "Kalpler ancak Allah'ı anmakla huzura kavuşur" (Ra'd, 13/28) ayeti, manevi huzurun Allah'ı zikretmekle sağlandığını ifade etmektedir. Annenin namazlarına dikkat etmesi ve manevi ibadetlerini artırması, hem kendi ruhsal dinginliğini artırarak iç huzurunu pekiştirir hem de bu huzurun bebeğe yansımaya katkı sağlar. Dolayısıyla annenin bu tür manevi uygulamalara yönelmesi, doğum öncesi dönemde çocuğun ruhsal ve manevi gelişimini destekleyen bir etki oluşturabilir.

Sevginin bebek üzerindeki olumlu etkileri göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle ebeveynlerin olumsuz duygulardan arınarak pozitif bir duygusal duruma sahip olmaları önem taşır. Annenin zihinsel ve psikolojik sağlığı ne kadar iyi durumda olursa, bu hem kendi bedenine hem de bebeğin fiziksel ve ruhsal gelişimine olumlu yansır. Dolayısıyla ebeveynlerin bebeği henüz hamileliğin erken dönemlerinde (özellikle ikinci aydan itibaren) kabul etmesi ve onunla iletişim kurmaya başlaması gerekir. Dördüncü ve beşinci aylardan itibaren bebeğe bir birey olarak yaklaşarak onunla konuşmak ve ona dokunarak sevgi ve ilgi mesajları iletmek, bebeğin anne karnındaki güven ve huzur duygusunu pekiştirebilir. Bebeklerin huzurlu ve sevgi dolu bir aile ortamında yaşadığı mutluluk onların ruhsal gelişiminde kalıcı bir etki bırakabilir ve bu durum, kişilik ve ahlaki yapıların oluşumunda temel bir rol oynayabilir. Böylece çocuğun sağlıklı bir şekilde duygusal bağ kurma yeteneği gelişirken güven ve sevgiye dayalı bir karakter yapısının temelleri atılmış olur.

Annenin kendisini güvende hissetmesi bebeğin gelişimi üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Hamilelik ve doğum süreçlerinde güven duygusu, anneye verilebilecek en değerli desteklerden biri olarak kabul edilir. Sevildiğini, değer verildiğini ve korunduğunu

hisseden bir annenin yaşadığı olumlu duygusal durumlar, hem biyolojik olarak doğrudan bebeğe geçebilir hem de bilinçli olarak aktarılabilir. Güvenli ve sıcak bir ortam oluşturan anneler, duyguları, düşünceleri, hayalleri ve rüyaları aracılığıyla bebekleri üzerinde olumlu bir etki yaratır. Bu süreçte oluşan güven ve huzur duygusu, bebeğin ileri yaşamındaki duygusal ve psikolojik sağlığını şekillendirmede önemli bir rol oynayabilir ve gelecekteki davranışsal ve duygusal gelişimini olumlu yönde etkileyebilir.

Gebelik sürecinde annenin yaşadığı her durum ve deneyim, bebeği doğrudan etkilemektedir. Bu dönemde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri, eşinin duygusal desteğini reddeden, değer göstermeyen ve gebeliğin tüm sorumluluğunu anneye yükleyen bir baba figürüdür. Bu durum, babanın daha anne karnındayken bebeğin karakter ve kişilik gelişiminde büyük bir rol oynadığını göstermektedir. Baba adayına düşen sorumluluk, esasen karmaşık veya büyük değildir; annenin sevgi ve güven ihtiyacını karşılamak ve bebekle erken bir bağ kurarak iletişim sağlamaktır. Babayla kurulan erken dönem iletişim, annenin güven ve sevgi hislerini pekiştirir; bu da bebeğin ruhsal gelişiminde pozitif etkilerin başlangıcı olarak kabul edilebilir. Babadan gelen bu destek, hem annenin psikolojik sağlığına hem de bebeğin doğum öncesi dönemdeki duygusal gelişimine katkı sağlayarak sağlıklı bir aile dinamiğinin temellerini atar.

Bebeklerin, bağ kurulması halinde babalarını da daha anne karnındayken tanıdığı artık bilinmektedir. Çalışmalar da baba-bebek ilişkisinin anne karnında sağlanabileceğini bizlere ispatlamaktadır. Yani bebekler anne karnındayken bile ona sevgi veren, onunla konuşan babalarını doğumun ilk dakikalarında bile sesinden tanıyabilmektedir. Bu da onlarda "güvendeyim" hissini yaratmaktadır. Bu yüzden doğumdan sonraki dünyayla tanıştığı ilk dakikalarda bebeğin kendini güvende hissetmesi açısından mutlaka anne kucağı ve sesiyle ilişkisi hayati bir öneme sahiptir. Annenin bunu sağlayamadığı durumlarda (sezaryen, bayılma gibi) bu görevi babanın üstlenmesi gerekir.

Bebek için çevre, öncelikle anne karnı ve annenin bulunduğu her türlü fiziksel ve sosyal ortamı kapsar. Toplumun geleceğini oluşturan çocukların karakter ve kişilik gelişimi, daha anne karnındayken aile ortamında şekillenmeye başlar. Bu bağlamda annenin, bebeğini olumsuz konuşmaların yapıldığı veya uygunsuz sözlerin dile getirildiği ortamlardan uzak tutması büyük önem taşır. Dedikodu, negatif konuşmalar ve günah içerikli sohbetlerin gerçekleştiği meclisler, anne karnındaki savunmasız bebek üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir. Bu nedenle annenin hamilelik sürecinde manevi huzuru ve dinginliği koruyarak, olumlu ve sağlıklı bir çevre oluşturması, bebeğin ruhsal ve duygusal gelişimini desteklemek açısından kritik bir rol oynar.

Müstakbel anne ve babaların dikkat etmeleri gereken önemli bir husus, yüce Allah'a karşı tevekkül içinde olmaları gerektiğidir. Bu, çocuk sahibi olma sürecinde ebeveynlerin belirli beklentiler ve istekler doğrultusunda ısrarcı olmamaları gerektiği anlamına gelir. Özellikle hayırlı bir evlat yetiştirilmesi hedefinden sapmadan, çocuğun cinsiyetine ilişkin belirli tercihlerde bulunmamak, küçük rahatsızlıklar karşısında gereksiz endişelere kapılmamak ve olası sağlık sorunları durumunda paniğe düşmemek son derece önemlidir. Anne ve baba, doğacak çocuğun yüce Allah'ın bir ihsanı ve nimeti olduğu bilinciyle hareket etmeli ve süreci bu şuurla kabullenmelidir. Bu anlayış, ebeveynlerin manevi olgunluklarını pekiştirirken çocuklarına da sağlıklı bir başlangıç yapmaları açısından kritik bir temel oluşturur.

Anne ve babaların, çocuk sahibi olma arzusunu "olmazsa olmaz" bir hedef haline getirmemeleri ve bu konuda aşırı bir hırs sergilememeleri önemlidir. Bu süreçte bireylerin üzerine düşen sorumluluk, sebeplere uygun bir şekilde riayet ettikten sonra tüm sonuçları yüce Allah'a havale ederek Ona güvenmek ve tevekkül etmektir. Çocukların, sadece bir nimet değil, aynı zamanda bir imtihan vesilesi olduğu bilinciyle hareket edilmelidir. Bu nedenle ebeveynler, Allah'tan her konuda olduğu gibi, çocuk sahibi olma hususunda da en hayırlısını dilemeli ve O'na teslim olmalıdır. Bu yaklaşım, bireylerin manevi olgunluklarını artırırken süreçle ilgili her türlü sonucu olgun bir şekilde kabullenmelerine yardımcı olur.

Tüm bu öneriler anne karnındaki bebeğe yoğun bir eğitim vermek şeklinde bir kalıba asla dökülmemelidir. Burada amaç duyularının açık olduğunu bildiğimiz bebeğin bilinçaltına ulaşmak, onu doğacağı hayata hazırlamaktır. Kuşkusuz öğrenmelerimiz yaşantı yoluyla gerçekleşir ancak burada bebeğin bir şeyi öğrenmesinden çok, çağrışım yapabileceği küçük etkileşimlerden bahsedilmektedir. Ayrıca öğrendiklerimizin toplamı, bilinçli olarak algıladıklarımızdan çok fazladır. Yani bilinçdışı sürekli aktiftir. Bunu unutmamak gerekir.

Sıralanan tavsiyeler genel anlamda anne adaylarının, hamilelik döneminde çocukla etkileşimi sağlamak adına dikkat etmeleri gereken hususlardır. Bunlar dışında anne, bebeğin sağlığını olumsuz etkileyecek her türlü fiil ve davranıştan, yiyecek ve içecekten uzak durmalıdır.

Anne ve babalar, bu süreçteki çabalarının boşa gitmeyeceğine inanmalı ve bu inanç, motivasyonlarını güçlendirmelidir. Ebeveynlerin bu çabası, aynı zamanda kendilerini manevi ve ahlaki açıdan disipline etme fırsatı olarak da değerlendirilmelidir. Bu süreç, nesil yetiştirme sorumluluğunu yerine getirebilmek için bir hazırlık dönemi olarak görülmelidir. Kur'an okumalarını artıran, kötü ortamlardan uzak duran, zikir ve duayı sürekli hale getiren, nefsiyle derin bir mücadeleye giren anne ve babalar, bu manevi disiplinin bir sonucu olarak kalplerinde derin bir huzur ve içsel denge hissedeceklerdir. Bu, hem bireysel hem de

toplumsal düzeyde sağlıklı bir nesil yetiştirme sürecinin temelini atacak bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Son olarak din eğitiminin doğum öncesi boyutu üzerine yapılan bu çalışma, anne karnındaki bebeğin dini ve manevi gelişimini desteklemeye yönelik bir yaklaşımı içermektedir. Doğum öncesi dönemin, çocuğun ruhsal, zihinsel ve fiziksel gelişiminin en temel aşaması olduğunu ve bu nedenle bu dönemde atılacak adımların çocuğun gelecekteki manevi gelişimi üzerinde kalıcı etkiler bırakabileceğini savunan bu çalışma, din eğitimi politikalarını düzenleyen kişiler ve sahada çalışan eğitimciler için de önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Buna göre din eğitimi politikalarını düzenleyenler, din eğitimi sadece çocukluk ve sonrası dönemi değil, doğum öncesi dönemi de içine alacak şekilde yeni düzenlemeler ve programlar geliştirmeye önem vermelidir. Bu bağlamda eğitimciler de anne adaylarıyla etkileşim kurarak onların manevi rehberlik ihtiyaçlarını karşılamalı ve doğum öncesi döneme yönelik manevi destek programlarının oluşturulmasını, ailelerin eğitime katılımının artırılmasını ve doğum öncesi dönem din eğitimi modellerinin geliştirilmesini sağlamalıdır.

KAYNAKÇA

- Açıkalın, A. (2006). *Kundaktan okula çocuklarımız*. Pegem A Yayınları.
- Avcı, F. (2011). *Anneliğe yolculuk*. Tudav Yayın Grubu.
- Aydın, M. Z. (2007). *Ailede çocuğun ahlak eğitimi*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Aynur, H. Ş. (2012). Kulluk bilinci inşasında dua değerinin rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 50, 321-362.
- Başaran, İ. E. (1984). *Eğitime giriş*. Sevinç Matbaası.
- Bayraklı, B. (2005). Eğitimin doğum öncesi boyutu. (İ. Canan, Ed.) *İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu (Tebliğ ve Müzakereler) I*. İstanbul: İSAV.
- Bilgiseven, A. K. (1987). *Eğitim sosyolojisi*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Bilhan, S. (1986). *Eğitim sosyolojisi*. A.Ü.D.T.C. Fakültesi Yayınları.
- Çetin, B. (2023). The examination of the relationship between perceived social support and parenting stress levels of mothers. *Manisa Celal Bayar University Journal of the Faculty of Education*, 11(1), 1-14. <https://www.doi.org/10.52826/mcbuefd.1167056>
- Dodurgalı, A. (2010). *Ailede din eğitimi*. Timaş Yayınları.
- Dündar, M. (2018). Farklı yaş gruplarında dua ve din eğitimi, *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(20), 455-480.
- Erdem, M. & Akman, Y. (2001). *Gelişim ve öğrenme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Esin, B. D. (2011). *Minik dahiler kılavuzu 0-12 ay bebek gelişimi ve eğitimi*. Kaldırım Yayınları.

- Fersahoğlu, Y. (1999). Kur'an'a göre insanın zaafları ve zayıf yönleri. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 6, 81-100.
- Greene, A., Pavini, J., & DiGeronimo, T. F. (2010). *Sağlıklı bebek yetiştirme rehberi* (B. Kaptanoğlu, Çev.). Hayykitap.
- Güllü, E. (2012). *Dahi çocuk yetiştirmek*. Hayat Yayın Gurubu.
- Hickin, L. (2002). *Kadın sağlığı*. (B. Adalığ vd., Çev.) Arkadaş Yayınları.
- İlgar Z. & Coşgun, S. (2009). Gelişim süreci ve çocuklarda hareket gelişimi eğitimi, *Ailede Sevgi Eğitimi*. (S. Doğan, Ed.) Sesil Kitapları, 65-100.
- Karabekiroğlu, K. (2013). *Bebek daha doğmadan*. Say Yayınları.
- Keskin, S. P. (2011). *Annelik akademisi hamileyim*. Boyut Matbaacılık A.Ş.
- Kutup, S. (1991). *Fizilal-İl Kur'an*. (Salih Uçan, vd. Çev.). Dünya Yayıncılık.
- Lowe, F. & Love, B. (2013). *Bebeğinizin beyin eğitimi*. (E. Kantemir, Çev.). Optimist Yayınları.
- Mennlla, J. A. & Jagnow C. P. & Beauchamp G. K. (2001). Prenatal and postnatal flavor learning by human infants, *Pediatrics* 107(6): E88, <https://doi.org/10.1542/peds.107.6.e88>.
- Özcan, Ş. (2009). *Onlar birer çiçek, çocuk gelişimi ve eğitimi üzerine*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Öztürk, H. (1983). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Utku Yayınevi.
- Partanen, E., Kujala T., Naatanan R. & Huotilainen M. (2013). Learning-induced neural plasticity of speech processing before birth *Proceedings of the National Academy of Sciences* 110 (37) 15145-15150, <https://doi.org/10.1073/pnas.1302159110>.
- Saraç, E. (2007). *Ruhsal gelişim ve kader*. Doğan Kitap.
- Saygılı, S. (2013). *Ruhen ve bedenen sağlıklı çocuk yetiştirmek*. Hayat Yayın Grubu.
- Tallack, P. (2007). *Anne karnında*, (A. Yavuz, Çev.). NTV Yayınları.
- Tarhan, N. (2010). *Evlilik psikolojisi*. Timaş Yayınları.
- Tunç, B. (1998). Anne kavramından hareketle eğitimde anne çocuk ilişkisi. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 5, 195-240.
- Uzunay, M. Y. (2013). *Çocuk eğitiminde anne baba tutumları*. Eşik yayınları.
- Varol, R. (2010). *Çocuklarımıza neyi, ne zaman ve nasıl öğretilim?* Nüve Yayınları.
- Wechselberg, K. & Puny, U. (1989). *Anne ve çocuk*. (E. Kınalıbay, Çev.). Remzi Kitapevi.
- Yılmaz, S. (2004). *Seni duyuyorum anne, anne karnında çocuk eğitimi*. Timaş Yayınları.
- Yöndem, Z. D. (2011). *Kişilik dinamikleri ve stresle baş etme*. Elif Yayınevi.